ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՈՒԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍԻ 1858 — ԹԻՒ 574

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ

Մոնիթէօր պաշտօնական լրագրին մէջ կը կարդանք, որ Լոփինաս զօրապետը իւր պաշտօնէն հրաժարելով, անոր տեղ ներքին գործոց պաշտօնեայ անուաներ է Պ. Տըլանկլը։ Գաղղիոյ լրագիրը գովեստեամբ կը յիշատակեն նորընտիր պաշտօնէին բնական ձիրքերը, քաղաքական հրամտութիւնները, խաղաղասիրական զգացմունքները, զոր ուրիշ զանազան պաշտօններու մէջ յայտնի ըրած է։ Իսկ Լոփինաս զօրապետն ալ սենկզիտոս անուաներ է ծերակուտին։

Անցեալ Թուով իմացուցեր էինք Գալիպոլի նաւուն երկու աեգլիացի մեքենագործաց վնասուց փոխարէն 3000 լիւրա վճարուիլը Նաբոլիի կառավարութենէն։ Եւ այս նաւուս համար Անգղիոյ Սարտենիոյ և Նաբոլիի մէջ տարիէ մը ի վեր պատճառուած վէճն ալ լմնցաւ, որովհետև յիշեալ նաւը և նաւատակը որ Նաբոլիի տերութեան քով արգիլուած կըկենային, Անգղիոյ կառավարութեան ձեռքը յանձնուեցաւ. և այս ալ նաւը առջի հրամանատարին յանձնելով Սարտենիա խրկեց։ Այսպէս ահա այս երկար վէճը Անգղիոյ երկայնամիտ և խաղաղասէր ընթացքովը բարեկամաբար վերջացաւ։

Հնդկաստանէն եկած լուրերը մայիս 19 Թուով ըստ նոր տումարի կը ծանուցանեն թէ Ռոդահ, Ջանսի և Լուգով քաղաքաց իյնելէն ետքը կանոնաւոր պատերազմերը վերջացած կը համարին։ Ալահ և Ռոհիլքունտի մէջը եղած ընդդիմութիւնները պզտի բաներ են, որոնց համար համբերութիւն պէտք է. իսկ Ջանսիի և Գալբիի մէջ տեղ թշնամեաց ընդունած կորուստները կեդրոնական Հնդկաստանի ապստամբութեան մեծ յուսահատութիւն պատճառած կերևայ։ Գալբէ քաղաքն ալ Անգղիացւոց ձեռքը ինկած է։ Նոյնպէս Պէռէլլի քաղքին ալ տիրեր է մայիսի 7ին որը Ռոլէն Ռէմիէլ առանց մեծ ընդդիմութեան։

Զինաստանէն նոր լուր չունիմք, լոռ Լշէրն ինչպէս որ նախորդ թերթիս ծանուցած էինք. ծովային ճամբով դէպի Փէքին կը մօտենայ մեր սերութեանց դեսպանաց ընկերութեամբը։

Դանուբեան իշխանութեանց համար Փարիզու դեսպանաժողովը իւր վերջերորդ նիստը ամսոյս 7—19ին գումարելու որոշած է։ Լերոպայի լրագրութեանց խօսքին նայելով՝ կերևայ թէ դժուարութիւնները կը պատահին յիշեալ իշխանութեանց խնդրոյն լուծմանը. և կըսուի թէ մինչև ձմեռ ալ եթե պիտի երկարին նիստերը։ Այս տարակոյս չկայ որ վերջապէս բարեկամօրէն կարգի պիտի դրուին ի նպաստ օսմանեան տէրութեան ամբողջութեանը։

Նիւ-Եորքէն եկած լուրերը թէպէտ կը ծանուցանեն թէ խորհրդարանին մէջ խնդիր եղած է որ նախագահին հրամանագրը նեղքև դրուի զինուորական և նաւական զօրութիւնը, 10 միլիոն տօլար և 50 հազար կամաւոր զօրք, որ պէտք եղած ժամանակ Մեծին Բրիտանիոյ պահանջմանցը դէմ դրուի, սակայն Լինտայու խորհրդարանաց խաղաղասէր զգացմանցը նայելով՝ կը յուսացուի որ առանց պատերազմի հաշտարար կերպիւ մը վէճը կը լմննայ. որովհետև Միացեալ Նահանգաց խորհրդարաններն ալ որ առջի անգամ խիստ տաքցած էին, հիմակ պատերազմի ապագայ վտանգներուն նախատես ըլլալով՝ բերանին փոխած են։

Ղառատաղ և Կիբիսի վրայոք վերջին լուրերը դեռ չհասան մեզ։ այսու ամենայնիւ երկրորդին համար կրնանք վստահաբար ըսել թէ խռովութիւնները բոլորովին տեղի տուին Բարձրագոյն Դրան հեղու խաղաղասէր ընթացքովը, և երկիրը այժմ հանդարտութեան մէջ մտած է։

Անգղիոյ քանի մը լրագիրներ մեծ երկիւղիւ մը մերձակայ պատերազմի մը գուշակութիւններ կընեն, և հասարակութեան հանգստութիւնը կաւրեն, միտքերը կը շփոթեն։ Այսոնց մէջ գլխաւորապէս Թայմզ լրագիրը կարծես թէ իրեն նուիրական պարտք մը սեպած է այս աղէտալի նիւթիս վրայ երկարօրէն ճառագրել։ Յայտնի ապացոյց մը չունի. երկու մեծ տէրութեանց մէջ Անգղիոյ ու Գաղղիոյ բարեկամական կապերը խզած չեն. բայց ինքը այնպէս կերևակայէ՝ թէ Գաղղիոյ տէրութիւնը խիստ մեծ արտաքոյ կարգի պատրաստութեանց վրայ է. հինգ ահագին բանակներ կազմած է կըսէ հինգ գաւառական վիճակի մէջ, և ասոնք երկաթուղիով մը կապուած են Շերպուրկի հետ, որ հարկ եղած ժամանակ բոլորը մէկէն քանի մը ժամու մէջ կրնայ հոն գումարել։ Իսկ Լոդրէ լրագիրը զարմանալով մը կը հարցընէ, թէ Գաղղիոյ այս արտաքոյ կարգի զինուորական պատրաստութեանց նպատակը ինչ է. որո՞ւ դէմ պիտի երթան. ո՞ւր է թշնամին, ո՞ւր է վտանգը։ Կը հաւանիմք մենք ալ կըսէ որ ներկայ խաղաղութիւնս հոմուական խաղաղութիւն չէ. դեռ շատ խնդիրներ կան լուծուելիք։ Սեփական օգտից վրայոք քաղաքականութիւնը զբաղած է, բայց երկիւղի մէջ չէ. խաղաղութիւնը այս օգուտներուս վերադաս է և անշուշտ զանոնք կարգադրողն ալ ինքը պիտի ըլլայ։ Դեսպանաժողովը գումարուած է այս օրերս որ Փարիզու դաշնագրութեան գործքը վերջացընէ։ Թէ որ դժուարութիւններ պատահելու ըլլայ, տէրութեանց երեսփոխանաց իմաստութիւնը և խաղաղասէր ոգին լուծումն տալու է անոնց։ Այսպիսի պարագաներու մէջ առաւելապէս խոհեմութիւն ցուցընողը Գաղղիան է. երբոր իրեն անհրաժեշտ երևեցաւ պատերազմը՝ նախ ինքը խնդրեց, և Խրիմու կռիւը բացուեցաւ. ու երբ տեսաւ որ նպատակին հասած է այն, խաղաղութիւնը ընդունեց հաստատուն պահելու դիտաւորութեամբ։ Թէպէտ նորէն հարկ ըլլայ պատերազմ, գաղտուկ և անձայն ջներ, այլ որոշ և թագաւորավայել կերպիւ։ Թայմզ լրագիրը իւր գրութեանը հակառակ մանաւանդ թէ իւր անհիմն և մտացածին կարծեաց անհաստատութեանը համոզուելով՝ ակամայ կը խոստովանի այսպէս վերջացընելով իւր գրգռէլ յօդուածը։ Այս պատրաստութիւններս տեսնելով հիմա՝ չեմք կրնար ըսել թէ Գաղղիոյ կառավարութեան միտքը յարձակումմը ընել է, և այս բանս հաստատելու համար ստոյգ տեղեկութիւն մը չունիմք։ բայց այս լաւ դիտեմք որ եթէ յարձակումմ ընելու դիտաւորութիւն եղած ըլլար, Մոնիթէօր նոյնպէս սուտ պիտի հանէր խիստ որոշ և բացայայտ կերպիւ՝ մինչև ի գործ դրուիլը։

Բարեպաշտական հաստատութեանց անշարժ ստացուածքները եկամուտի փոխելու համար

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՈՒԱՔԷԷՐՆ ՈՒ ԳՈՂԸ

Գուաքէր աղանդէն պարկեշտ մարդուն մէկը Տոբի-Ալիմբեթ անուն, Լոնտրայի մէջ գեղեցիկ տնակ մը կը բնակէր, որուն մեծ զարդն էր իւր 17 տարեկան սիրուն աղջիկը Մարիամ անուն, խարտեաշ և կապոյտ աչքերով, որ որչափ գեղեցիկ նոյնչափ ալ խելացի էր. իւր հօրը ծանօթ եղող բոլոր երիտասարդները կը պատուէին զինքը. բոլոր գրացի տղաք երեսը տեսնելու կը ցանկային. սակայն ընդունայն աշխատանք։ Մարիամ այն ֆոֆէի աղջիկներէն չէր, որոնք երիտասարդաց աչքին գեղեցիկ երևալու համար ինչ ընելին չեն գիտեր. փոխանակ գեղեցկութեան ըրած ազդեցութեանցը վրայ ուրախանալու, գրեթէ տաղտկանալով անկէ՝ ամենևին աչքին չէր երևար այնքան ազնիւ իւր վրայ ցուցընցած սէրը. և անոնց մէջ միայն Դէորդ Վէրէսֆօրտ անուամբ մէկուն հաճութիւն կը ցուցընէր, որ իւր ընտանեացը հետ մտերմացած և նորահասակ արուեստաւոր մըն էր։

Պարզ դիպուածէ մը յառաջ եկած էր ասոնց իրարու սրտով մօտենալին։ Կանխահաս մահը Գուաքէրի նորահասակ և գեղեցկատեսիլ կինը յափշտակած էր, և երիկը ուզելով իրեն սիրելի ամուսնոյն պատկերը մշանջենաւոր պահել, նկարիչմը բերել տուած էր մեռելոյն անկողնոյն քով։ Այն տեղն էր ուր որ Դէորդ առջի անգամ տեսաւ վշտացած աղջիկը, այն տեղն էր որ օրիորդին արտասուք թափած և երիտասարդին բարեպաշտ աշխատութեանը ժամանակ հաստատուն սէր մը ծնաւ անոնց սրտին մէջ։ Մէջերնիս տարի մը անցաւ և անոնց սիրոյ կապը երթալով կամրանայր, ու արդէն երիտասարդը իւր բաղձանքը և յոյսը անոր հօրը յայտնած էր։

Ազնիւ Տոբին ամենևին իրաւունք մը չունէր այս երիտասարդաց փոխադարձ սիրոյն դէմ դնելու։ Դէորդ թէպէտ հարուստ չէր, բայց իւր վրձինին օգնութեամբը գերդաստանի մը պիտոյքը կրնար հոգալ։ Վէրէսֆօրտ իւր հայրը քաղաքին մէջ հին վաճառական էր, որ տասնապատիկ հարստութիւն մը գիրելէն ետև՝ ետ քաշուած էր վաճառականութենէն, որու մէջ այնպէս արագ յաջողութիւն մը ստացած էր, որու նմանը քիչ մարդ կը գտնուի։ Սակայն սոպրա և գազանային բնութիւն մը ունէր, և Լոնտրայի գեղի մը մէջ առանձին կը բնակէր։ Փոխանակ իւր տղուն ընտանիներուն վրայ նեղանալու՝ արձակ աղատութիւն տուած էր անոր։ Ասիկա այն անձնասէր և իրենց հանգիստը նայող մարդոցմէ մէկն էր, որոնք ամենևին չեն ուզեր դպչիլ ուրիշին, որ անոնք ալ իրենց չդպչին. ամենուն հետ խիստ անուշութեամբ կը վարուին, միայն թէ իրենցմէ բան մը չխնդրեն։

Ուստի Գէորդ առանց սրգելքի կրնար գեղեցիկ Գուաքէրուհւոյն հետ տեսութիւն ընել, և ապահով էր որ հայրը իրենց ամուսնութիւնը դէմ չպիտի կենայ։ Այսպէս երկու տարուայ վիճակը ինչպէս որ կրնանք՝ շատ երջանիկ էր, և առաքինի Տոբին ուրիշ բանի մը չէր սպասէր անոնց երջանկութեան օրը որոշելու համար, բայց եթէ իրեն կալուածքներէն մնացած եկամուտը ձեռք ձգելու. և այս ստակը հարստանալու ծախուցը համար սահմանած էր։ Ուստի իւր գործքերը լմնցընելու համար իր գեղն ասունը գնաց, որ Լոնտրայէն քանի մը մղոն հեռու էր, օրմը միայն իր անէն գուրս մնաց. և երբոր իրիկուան դէմ ձիով ետ կը դառնար, քիչ մը հեռուանց ձիաւոր մը տեսաւ, որ եկաւ իր ճանապարհը կտրեց։ Կայնեցաւ Գուաքէր, չէր գիտեր թէ յառաջ երթայ թէ ետ դառնայ, այնչափ աչքը չէր կտրէր, ուստի թողուց ձին իր քալուածքին։ Երբ մօտեցաւ անծանօթ մարդը, տեսաւ որ երեսը դիմակ անցուցած է։

ունենալ գրաբարագետ Հրաչիա Աճառյանի հետ։ Ինչպես գրում է նա, Հրաչիան ասել է, որ Գրիգոր Նարեկացուն ինքը գերազանցում է։ Ինչպես գրում է նա, Հրաչիան ասել է, որ Գրիգոր Նարեկացուն ինքը գերազանցում է։ Ինչպես գրում է նա, Հրաչիան ասել է, որ Գրիգոր Նարեկացուն ինքը գերազանցում է։

չափ և աւելի ալ թերևս պատիւ ընել, և ուրախացընել իսկ նոյն անձը՝ թէպէտ ազգասէր ոչ է և ազգին լեզուին անխառն յստակութեանը վրէժխնդիր։ Թէպէտ այսպիսի պատուաւոր բառ մը չունենայինք և կարօտ ըլլայինք օտար լեզուի օգնութիւնը,—ինչպէս կրնամք երբեմն ունենալ,—քիչ մը կարդարանար այս տգեղ սովորութիւնը, բայց յայտմ մասին՝ ոչ երբեք։

Սովորութիւնն ու ժամանակը շատերուն վրայ այնպիսի խոր տպաւորութիւն մը ըրեր են, որ ամանք Տէր բառը լսելնուն պէս՝ մէկէն անձը եկեղեցական կամ քահանայ կըկարծեն։ Այլք ևս Տէր բառին վրայ Աշ բառին նշանակութիւնը բոլորովին չեն գտներ, որ ըսել է՝ սովորած չեն, կամ նախապաշարեալ է մտքերնին։

Տէր ըսելով եկեղեցական միայն հասկընալու սովորութիւնը՝ վերջերը հաստատութիւն առած է, երբ աշխարհական ազգային իշխանութիւնը ընկեր եկեղեցականը միայն մնացեր է, և աշխարհականք այնուհետև տիրող ազգին սովորութեանցը հետ նաև անոնց տիտղոսներն ալ ըսկսեր են իրենց սեպհականել։ Սակայն մեր ազգին ցաւալի ու պարսաւելի սովորութիւնն է միշտ, որով ամեն բանի մէջ ալ իւր ունեցածը՝ լաւ գեշ չնայիր՝ կանարգէ ու օտարինը կնախադասէ։

Ահա Արշակունեաց իշնալու ատեն, ևս առաւել անկէց վերջը, սկսան յունական և պարսկային տիտղոսներ մեր մէջը մտնել։ Աբբացւոց տիրելուն՝ կամաց կամաց անոնցը մտան և միւսները խափանեցին. մինչև հիմա մնացած Ամիրայ պատուանունը ըսածնաւս վկայութիւն է։ Իսկ Ռուբինեանք՝ գրեթէ բոլորովին Եւրոպացւոց արքունեացը նմանելով, պատուանուններն ալ ընդունեցան. Մարաջախտ, Գոնդեստապլ, Պայլ, Իշխան, Պարոն, Կոնդ, Տուքի, Սէր, և այլն։

Օ այս ետքինը՝ այսինքն Սէր բառը կըգործածէին այժմ Եւրոպացւոց Սէր, Մսիէ, Սինիորէ, Էնիոր, հէր բառերուն իմաստով. ու թէպէտ հիմա Սէր բառը միայն Թագաւորաց սեպհականած են Եւրոպացիք, բայց առաջները իրենք ալ ամենայն Դաղղիացւոց Սիէորին տեղ գործածած են։ Երբեմն մինչև հիմա Ընդղիացիք Սէր բառը պահած են սրատաւաւոր անձ մը ցուցընելու։

Ասով կըտեսնենք՝ որ մեր Տէր բառը բոլորովին նման և նոյնանշան է վերոյիշեալ Եւրոպական Մսիէ, սինիորէ, էնիոր, սէր, հէր, և այլն, պատուանունաց, և ինչպէս որ այս քաղաքակիրթ ազգերն այն պատուանունները խառն կուտան թէ եկեղեցականի և թէ աշխարհականի, մեք ևս ուրեմն Տէր պատուանունը եկեղեցականաց միայն սեպհականելով՝ աշխարհականաց համար օտար պատուանուններ փնտռելու. ամենին հարկ մը չունիմք։ Իտալացիք քահանայի մը հետ խօսելու ժամանակ՝ Սինիոր ապրէ կըսեն. նոյնպէս կըսեն նաև Դաղղիացիք՝ Մսիէ լապէ, որ Տէր երէց կամ Տէր չանայ կընշանակէ։ Ետևէն խօսած ժամանակին՝ ծայրը անձին անունը կաւելցընեն ու կըսեն Իտալացիք՝ Իլ սինիոր ապրէ Ռիորիգիօ և Դաղղիացիք՝ Մսիէ- լապէ Յորգ, այսինքն տէր Գէորգ քահանայ։ կամ լապրէ Ռիորիգիօ, լապէ Յորգ, Գէորգ քահանայ։ Դարձեալ կըտեսնենք որ Տօմ Տօն բառերը՝ որ պօմինէ- կամ Տոնօ (Տէր) բառէն կելլեն, Իտալացիք և Մանաւանդ Սպանիացիք՝ թէ եկեղեցեկանի և թէ պատուաւոր աշխարհականի կուտան անխտիր։

Մեք մեր Տէր բառը եկեղեցականաց և աշխարհականաց միանգամայն գործածելու համար Իտալացւոցմէ և Դաղղիացւոցմէ աւելի այս դիւրութիւնն ևս ունիմք՝ որ եկեղեցականի մը հետ խօսած ժամանակնիս, եթէ պարզ քահանայ է, Տէր հայր կըսենք, իսկ եթէ վարդապետ՝ հայր սուրբ։ Արդ խնդիրն ու շփոթութիւնը կըմնայ ետևէն ըսելու կամ յիշելու ժամանակին. վասն զի ըստ մեր ազգային իրաւացի փափաքանացը՝ եթէ պէր պատուանունը թէ եկեղեցականի և թէ աշխարհականի անխտիր գործածելու ըլլամք, պէր Գէորգ ըսելով դիմացինը չհասկընար թէ այն յիշատակուած պէր Գէորգը եկեղեցական է թէ աշխարհական, որ հիմակուան սովորութեամբ պէր Գէորգ ըսելուն պէս մէկէն քահանայ ըլլալը կիմանայ։ Այս մեծ կարծեցեալ դժուարութիւն ու շփոթութիւնը վերցընելու հնարքն ամենադիւրին է, և արդէն բանիբուն ազգայնոց շատերը սկսած են 'ի գործածել, այն է պէր Գէորգին ծայրը քահանայ կամ երէց բառերն աւելցունել ըստ Եւրոպացւոց, և ըսել պէր Գէորգ քահանայ կամ պէր Գէորգ երէց։ Իսկ վարդապետաց ու եպիսկոպոսաց համար այս դժուարութիւնն ու շփոթութիւնն ալ չկայ, որովհետև սովորութիւն եղած է առանց պատուանուան պարզ Գէորգ Վարդապետ, Գէորգ եպիսկոպոս ըսել, թէպէտև այս եկեղեցականաց առանց պատուանուան յիշատակուելուն պատճառ չկայ, և կրնար իրենց ևս ըսուիլ պէր Գէորգ Վարդապետ, պէր Գէորգ եպիսկոպոս ինչպէս որ մեր հին պատմչացը մէջ գործածած կըտեսնենք. մանաւանդ երբ եպիսկոպոսութիւն թէեմն ալ յիշուած ըլլայ, ինչպէս՝ պէր Եղնիկ Կոգբ-անդէայ եպիսկոպոս, պէր Սարգիս Երնոնեանց եպիսկոպոս . . . (Փարպ)։ Այլ արդէն Վարդապետ և եպիսկոպոս պատուաւոր մակդիրներուն մէջ նաև տէր մակդիրը զօրութեամբ կիմացուի։

Կրնայինք պէր բառին տեղ՝ պարոն բառն առաջարկել. որ Կեղտաց պարան կամ պարոն բառերէն կելլէ, և զօրաւոր մարդ, ազնուական, և այլն կընշանակէ, որ ինչպէս յիշեցինք՝ Ռուբինեանց ժամանակը Եւրոպացւոցմէ մեր ազգին մէջ մտած է, և իշխանութիւն մը կամ ազնուականութիւն կըցուցընէր, ինչպէս որ մինչև հիմա Եւրոպայի մէջ։ Արքի բերան Թագաւորը միայն կըսուէր պարոն,—ինչպէս երբեմն և Եւրոպացւոց մէջ նոյն ժամանակ,—"Պարոնն Հայոց Լևոն պակեցաւ, և եկաց առաջին Թագաւոր 'ի Կիլիկիա" (Հեթում պատ.)։ Լևոնէ վերջը թէպէտ միշտ Թագաւոր կըսուէին, և այնպէս ևս կըտպէին իրենց դրամաց վրայ, և կըստորագրէին իրենց հրովարտակները. բայց դեռ Պարոնայընէլ, պարոնութիւն բառերը Թագաւորութեան իմաստը կուտային։ Իսկ Պարոն Թագաւորին եղբայրը, և մարաջախտը կըսուէին. և Եւրոպացւոց պէս մտաւնաև Բ-ագ պարոն անուամբ զանազանուէին։ Այսպէս հետզհետէ այս պատուանունը շատերուն գործածութեամբ մեր մէջը նուաստանալով թէպէտ մինչև մեզի է հասեր՝ բայց բոլորովին կորսուցեալ իր նախնական պայծառութենէն, և հիմա ընդհանրապէս հասարակ անուն մը սեպուեր է և հասարակ մարդկանց՝ տրուելու արժան։

Մեք կըփափաքիմք որ Տէր մակդիրը բարձր աստիճանի և պատուոյ մէջ գտնուող անձանց տրուի. իսկ թէ գործածութեամբ և թէ նոր նշանակութեամբը հայացած Պարոն բառն ալ՝ աստիճանաւ և պատուով քիչ մը վար եղողներուն և երիտասարդաց պահուի. որով և կարտիմք այն օտարախորթ Աշ բառէն, և ամեն երկրի Հայկազունք իրենց ազգային սեփհական և միևնոյն տիտղոսովը մէկզմէկ կըպատուեն կմեծարեն ինչպէս կընեն բոլոր Եւրոպայի քաղաքականացեալ ազգք։ Այսպէս էր մեր նախնեաց ատենն ալ, որպէս յայտնի է քիչ մը մեր հնախօսութիւն վրայ տեղեկութիւն ունեցողներուն։ Դարձեալ և նախնեաց գրուածոց մէջ ալ գեղեցիկ կերպով կերևայ ըսածնիս։ Յիշենք միայն հարևանցի՝ Տէր, ո՛Հ Տէրդ, Տէ՛ր իմ և այլն բացատրութիւնները, զոր այժմ անտեղի ու անհամ բացատրութեամբք պիտի ըսենք. հրամէր էդ աղա, ո՛Հ աղանէր, իմ աղանէր, բացատրութիւնք զորՀայուականք մը պիտի չկարենար տանիլ. թէպէտ մէյմը անդրադառնար բառին տգեղութեանը, խորթութեանը և մեր լեզուին մէջ տուած ստորին և ծիծաղական հոմանիշ իմաստին համար, որովհետև ինչպէս որ յայտնի է՝ Աշ բառը մեր լեզուին մէջ moud և il moud արուեստական նշանակութիւններն ունի, որ այնչափ հեռու է պատուաւոր աստիճանէ՝ որ կարծեմ Աշ մը չկայ որ յանձն առնու որ իւր անունն այնպէս հեգնութեան առնուի, ու ռամիկը առակ մ'ալ շինի թէ "Աշ աղա դո՛ն աղա, Աղանդ՝ը ո՞Հ աղայ . . . :" Այս ամեն բանին ճարը դիւրին կերպով մը կըլլի. եթէ ինչպէս կըսեմք հայերէն խօսելու և մանաւանդ գրելու ատեն այդ այլազգական երկդիմի ծանրահնչիւն բառին տեղ գործածուի մեր պատուական, դիւրահնչիւն, անոյշ ու ազգային բառն Տէր. ինչպէս որ կամաց կամաց հանդ բառին տեղ կըմտնայ արդ մեր ազգային գեղեցիկ պատուանունն Տիկին, որ պէր բառին հայ մասպատասխանն է։ Վերջացնեմք ազգասիրաց խնամոցը յանձնելով օտարամուտ ԱՂԱ բառին ընկնուելուն և ազգային Տէր բառին գործածութեան հոգն ու յօժարութիւնը։

դրատը ընդունեց։ Եթէ սկիզբէն գիտցած ըլլայի, ըսած, կըփախչէի այս խուպոտին ձեռքէն, որ այսպիսի անպիտան գրատով մը չէր կրնար ետևէս հասնելու։

Նոյն միջոցին դիմակաւոր մարդը հեգնութիւն շնորհակալ ըլլալով տուաւ մտրակը ձիուն երկու կուշտին ու աներևոյթ եղաւ։

Կողոպտուած մարդը Լոնտրա չհասած սկսաւ մտածել այն երկու խեղճերուն տարաբաղդութեանը վրայ, որոնք այնչափ զերար կըսիրէին և երջանկութեան օրը գրեթէ որոշուածի պէս էր։ Գողցուած գումարը յոյս չկար նորէն ձեռք բերելու, ոչ գտնելու հնարը կար և ոչ աներես գողը ճանչնալու։ Այս միջոցիս յանկարծ միտքը բան մը գալով կանգ առաւ։ Այո՛, պօռաց, այս հնարքս կընայ յաջողել ինձ. թէպէտ այս մարդը Լոնտրա կրբնակի, կարելի է որ կընամ զինքը գտնելու . . . : Ընտարակոյս Աստուած կամեցեր էր որ այս յանգգնութիւնը ընէ։

Ձեմ գիտեր ինչ յուսով Տօբիին սիրտը քիչ մը միխիթարուելով առանց այլայլութիւն մը ցուցընելու, և իր գլուխը եկածը մարդու չիմացընելով մտաւ իւր տունը։ Ամենևին գաստաւորի չդնաց, համբուրեց իր աղջիկը որ բնաբանէ մը տեղեկութիւն չունէր պառկեցաւ քնացաւ Աստուծոյ ապաւինելով։

Միւս օրը մտածեց որ ատուածային նախախնամութեանը գործակից ըլլայ խուզարկութիւններ ընելու։ Գրատը ախոռէն դուրս հանեց ուրտեղ գիշերը անցուցած էր ու սանձը վզին անցուց, յուսալով որ կենդանին սորված ըլլալով բնականապէս տիրոջը տունը կերթայ։ Ուստի թողուց խեղճ կենդանին ծամ քերան որ Լոնտրայի փողոցները ման գայ, ինքն ալ ետևէն երթալով։ Այլ իրեն կարծածին չափ բնազդում չունէր կենդանին. երկար ատեն այսդիս այնդին ման եկաւ, հազարումէկ անգամ պտոյտ ընելով առանց շփոտակ տեղ մը հասնելու, քանի մը անգամ կայնեցաւ, ետքը բոլորովին ընթացքը փոխեց։ Տօբի յոյսը կտրեց, իմ գողս ամենևին Լոնտրայի մէջ բնակած չունի ըսաց։ Ինչ խենթութիւն ըրի ես, փոխանակ դատաւորաց իմացընելու քանի որ ժամանակ կար, այս սմրած ձիուն մոլորական ընթացքին հաւատացի։

Այս մտմտուքներուս մէջ յանկարծ քանի մը տղայ պօռալու ձայն լսեց, զորոնք քիչ մնաց զամբիկը պիտի կոխէր. այն հանդարտ ձիը մէկէնիմէկ սկսաւ վազել։ Ամեն կողմէն բռնեցէք բռնեցէք կըպօռային։

—Մի՛ բռնէք, պօռաց Գուաքէր ալ, Աստուծոյ համար ըլլայ մի՛ բռնէք։ Եւ աչքը անձկութիւն մը անոր ետևէն տնկելով, տեսաւ որ գեղին պանդոկի մը կիսաբաց դռնէն ներս մտաւ։

—Լոս է, ըսաւ մտքէն Գուաքէր, ձեռքերը դէպ 'ի երկինք վերցընելով և Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալով։

Եւ յիրաւի տանը առջևէն անցնելուն ներսդգաւիթը ծառայ մը տեսաւ որ խեղճ կենդանին կըշալեր և ախոռը կըտանէր։ Ընատեն առջի դիմացը եկողին տանուտիրոջ անունը հարցուց։

—Ի՞նչպէս պատասխանեց անոր, այս փողոցը բնաւ եկած չունիս, և չգիտեր այս տունը Վերէսֆորտ հարուստ վաճառականին ըլլալը։ Գուաքէր պաղեցաւ մնաց։

Վերէսֆորդին, կրկնեց մարդը կարծելով թէ աղէկ մը չհասկըցաւ, դու լաւ պիտի գիտնաս այս մարդը որ քիչ ատենուան մէջ մեծ հարստութիւն դիզեց։

—Շնորհակալ եմ բարեկամ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց Տօբի։ Բայց զարմանքը վրայէն չէր երթար։

(Մնացորդն յաջորդ թուով։)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐ

Տփխիսէն կրծանուցանեն թէ Հայոց նոր կաթուղիկոսի մը ընտրութիւնը օրինաւոր ժողովքով և քուէարկութեամբ կատարուեր է 'ի Սբ Էջմիածին։ Այս ընտրութեան ենթակայ եղող հինգ արքեպիսկոպոսներէն ամենէն շատ քուէ ունեցողը՝ Կոստանդնուպոլսոյ նախորդ պատրիարքը ամենապատիւ տէր Մատթէոս սրբազան արքեպիսկոպոսն է եղեր։ Ընորմէ եւս, Պրուսայու առաջնորդ գերապատիւ տէր Գէորգ սրբազան արքեպիսկոպոսը քուէից առաւելութիւնը ստացեր է։ Ուստի սրբազան սինոդը այս երկու երեւելի հոգեւոր հովուաց անուններեը նշանակեր է Կովկասու բարձրագոյն կուսակալին, որպէսզի բարեհաճի ծանուցանել մեծափառ կայսեր ամենայն Ռուսաց։

Նորին Վեհափառութիւնը, ըստ սահմանեալ օրինաց, յիշեալ երկու արքեպիսկոպոսներէն մէկուն համար իւր կայսերական բարձր հաւանութիւնը պիտի յայտնէ, և անիկա կաթողիկոս ամենայն Հայոց պիտի օրօշուի անմիջապէս։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 25 ՄՈՒՆԻՍԻ

Կայսերական հրովարտակաւ Իզմիրի նահանգին տումարակալութեան պաշտօնը Էրիֆ էֆէնտիին յանձնուեցաւ փոխանակ Էլի Նէհատ էֆէնտիին, որ այս պաշտօնէն հրաժարեցաւ։

Հիւսէին-Պէյը էէրիսոպ դաղէրի անուանեցաւ փոխանակ Օսման էֆէնտիին։

—Մեծին Բրիտանիոյ դեսպան սրբ Հենրի Լէյթըն Պիւլվէր երէկ հասաւ 'ի մայրաքաղաքս Դանուբի ճանապարհաւ։

—Վսեմափայլ Տիզդեանց Միհրան-Պէյը՝ ընկերութեամբ իւր գերդաստանին, ամսոյս 18ին գաղղիական շոգենաւով Փարիզ գնաց։

—Վսեմաշուք Մագսուտ ամիրան Սարիմեան, ընկերութեամբ իւր մէկ դստերը ու իւր փեսային և Երզրումանեան տէր Յակոբ արժանայարգ բժշկին այսօր գաղղիական շոգենաւով կըմեկնի Մարսիլիա երթալու, ուսկից Փարիզ և Եւրոպիոյ քանի մը գլխաւոր տեղուանքը պիտի պտըտի իւր անձնական առողջութիւնը խնամք տանելու համար։

—Ընցեալ շաբթու թրեստու շոգենաւով վերադարձաւ 'ի Կ. Պոլիս վսեմաշուք Ղէղայիրլեան Մկրտիչ ամիրան, երեք տարիի չափ Եւրոպիոյ գլխաւոր մայրաքաղաքները բնակելէ ետեւ։

—Ամսոյս 19ին կառավարութեան անդամներէն շատերը գումարուեցան եկամտից պաշտօնատունը. ուր հրաւիրուած էին նաև գլխաւոր վաճառականները և սեղանաւորները։ Այս խորհրդակցութեան նպատակն էր արժանաւոր կերպ մը գտնել, որպէսզի Ընդհանուր լիազայից փոխանակութեան գինը 160 ղուշի հաստատուն պահուի մինչև 'ի 1 Մարտի 1859։ Հետեւեալ օրը նոր ժողով մը եւս եղաւ նոյն նպատակաւ։

—Օսմանեան կառավարութիւը, ըստ հրամանաց օգոստափառ կայսեր, երեք պաշտօնատար որոշեց, որոցմէ առաջինը Միլիվրիա, երկրորդը Իզմիտ, և երրորդը Սև-Ծովուն մէջ Միտիա քաղաքը պիտի երթայ, քաջալերելու համար առուտրի վաճառականները որ փութան և հոգատանին շատ ածուխ շինելու 'ի պէտս Կոստանդնուպօլսոյ բնակչաց։ Յիշեալ գործակալները իրենց պաշտօնական ազդեցութեամբը և բաւական դրամ կանխիկ տալով պիտի յորդորեն գնատարակութիւը որ այս գործոյն զբաղին ամենայն փութով։ Եւ եթէ հարկը պահանջելու ըլլայ, պիտի պարտաւորեն զբանուորները, որ տերութեան հաշուին համար ածուխ շինեն։

—Կայսերական ուրիշ հրաման մը եւս ելաւ 'ի մասին ածուխի. այսինքն ամենայն կառավարութիւը հետ դաշնագրութիւն ըրած է ածուխ տալու 'ի պէտս օսմանեան զօրաց, նաւարանին, և տերութեան վերաբերեալ օրէնքէ պաշտօնատան համար, պիտի փութայ իւր խոստումը 'ի գործ դնել մինչև ցվերջ յուլիսի։ Բանդի յետ այնորիկ դուրսերէն հատած ածուխները քաղաքական տեսչութեան (բոլոս) հսկողութեանը ներքև պիտի ըլլան, և մասնաւոր անձանց պիտոյիցը համար քիչ քիչ պիտի վաճառուին։ Ուստի յայլս ամսէն եւս քանի մը նաւու բեռ մէկ տեղ, կամ մէկ նաւու բեռնաւորած բոլոր ածուխը մէկ անձի մը պիտի չտրուի։

ՋԱՆԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 27 Յունիսի։

Դաղղիոյ արեւելեան նաւատորմիղին հրամանատար մսիւ Գլալօ ծովապետը ամսոյս 15ին հասաւ Իզմիր Ռոմն անուն շոգեշարժ ֆրեգատով։ Կըսուի թէ յիշեալ ծովապետը ժամանակ մը պիտի մնայ մեր քաղաքը։

—Հաստատուն աղբիւրէ կիմանամք, կըսէ Ֆրանքֆորդի գեղեմներէն լսագրութիւնը, թէ քանի մը պատերազմական Ռուսի նաւեր հրաման ընկալան որ Ֆրոնսիատի նաւահանգիստէն մեկնելով Ամիրիկական ծովը երթան։ Կըհաստատեն նաև թէ այդէն ճանապարհ եղած են։ Եթէ այս լուրը ստուգուի, տարակոյս չկայ կըսէ Լմանդիքասիոն Պեյզ օրագիրը, թէ այս պատերազմական նաւերը Դրիական ծովը պիտի երթան։

—Երեքշաբթի գիշեր երկրաշարժ մը պատահեցաւ, որ թէպէտև այնքան սաստիկ չէր, բայց բաւական վախ պատճառեց հասարակութեանը։

—Մրլը-ոյ խմբագիր—տէրը՝ ամիսուկէս Կոստանդնուպօլիս մնալէ ետեւ, չորեքշաբթի օրը վերադարձաւ Իզմիր։

—Սաստիկ տաքերը քանի մը օրէ 'ի վեր սկսան և կըշարունակուին։ Ուեռմուրի ջերմաչափը 27—28 աստիճանի կընշանակէ շուքի մէջ։

—Մանիսայէն կըգրեն թէ երեքշաբթի գիշեր ահագին հրդեհ մը պատահելով յիշեալ քաղաքը, բոլոր շուկան հրոյ ճարակ եղեր է մէջը գտնուած ապրանքներովը։

—Սուրբ Երուսաղէմէն մեր թղթակիցներէն մէկը կըգրէ թէ, Հապէշիստանու թագաւորին փոխարքային Կավրըէսուա անուն (ծառայ քրիստոսի) և մէկ Բէնդիպա մը (զօրապետ կամ գընդապետ) Եգիպտոսի բարձրագոյն Սայիտ փաշային քով դեսպանութեան եկած ըլլալով, և փափագելով սրբազան տեղեաց ալ ուխտի գալու, Նորին Բարձրութիւնը իսկոյն Առուսաֆա էֆէնտին քանի մը ուրիշ երեւելի անձինքներով Յոպպէ յուղարկած է զիրենք մեծ պատուով, և բոլոր ծախքը ինքը քաշելով. ուր մայիս 23ին հասնելնուն Հայոց վանքը իջեւաներ են և երեք օրէն ետքը Երուսաղէմ ելլելով՝ հոն խստուց վանքը բնակեր են։ Կառավարիչը ըստ յանձնարարութեան Սայիտ փաշային խիստ մեծ պատուով հիւրասիրութիւն ցուցցեր։ Նմանապէս մեր Հայոց Աթոռոյն կողմանէ մեծ սէր և արժանաւոր մեծարանք ընդունելով, անմիջապէս սուրբ Յակոբ փութացեր եկեր, և սուրբ պատարագի ալ ներկայ գտնուելով՝ ամենայն ջերմեռանդութիւն շնորհաւորութեանը հաղորդեր է։ Նմանապէս միւս ամէն տնօրինական տեղերը երկրպագութեան ելլելուն և ամէն տեղ մեր աթոռայնոց կողմէն մտերիմաբար և իր աստիճանին արժանի յարգութիւն ընդունելով խիստ մեծ շնորհակալութեամբ բաժնուեր է։ Յունաց և Լատինաց առաջնորդները, նոյնպէս և Եւրոպական հիւպատոսք և երեւելի անձինք իրենց տեսութեանը ելթալով պատուեր են զիրենք։

Ամսոյս 2ին կրկին Յոպպէ դառնալով տէր Յակոբ Ս. Մուրատեան արժանայարգ հիւպատոսին ամառանոցը յատուկ հրաւիրանք իջեր են, և քանի մը օր մնալէն ետքը տաւորական շոգենաւով Աղեքսանդրիա դարձեր են։

Բարձրագոյն փոխարքային և զօրապետին հետ 15 հոգւոյ չափ ուրիշ պաշտօնեաներ ալ կան եղեր և կըսուի թէ ասոնց Եգիպտոս դալուն պատճառը Եգիպտական կառավարութեան հետ դաշնադրութիւներ հաստատելու համար է։

—Սուրբ Երուսաղէմայ Յունաց սրբազան Պատրիարքը, որ ժամանակ մը 'ի վեր Կ. Պոլիս կը գտնուէր, այսօր հասաւ Իզմիր, ուսկից յիշեալ սուրբ քաղաքը պիտի երթայ։

ԱՊՐԻՏՐԱՆԱՆ ԼՈՒՐ

Զմիւռնիա, 27 Յունիսի։

Էֆիոնլի գինը բարձրացաւ և մինչև 158 ղուշ չի վաճառեցաւ չէքին։ Պոխարի տորոնին գինը 250 ղուշէ կենդ ինարը։ Ընդհանուր տեսակ փալամուտը, ըստ աղուորութեան ապրանքին, 54—65 ղուշ չի կըվաճառի. Թրեստու տեսակին գինը՝ 90—110 ղուշէ։ Լուացուած ոչխարի բուրդը՝ 472—495 կարմէ կենդ ինարը։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Դրապիզոն երթեւեկութիւն ընող աւստրիական Լլոյդ շոգենաւերը յետ այսօրուան Օրաւուի նաւահանգիստն ալ պիտի հանդիպին կանոնաւոր կերպիւ, թէ՛ երթալու և թէ դառնալու ժամանակներն։ Ուստի յիշեալ նաւահանգիստը երթալ ուզող ճանապարհորդաց և յուղարկուելու ապրանաց համար ամէն ժամանակ տոմսակ (պիլիէթ) կրնայ առնուիլ Լլոյդ ընկերութենէն։

Գիտելի արժան է որ Օրաւէն Սվալ, Խոբերդ, Թոգաթ, Արապկիր, Ամն, Գառահիսար, Իւնեա, Ֆայցա և տասնց շրջակայ երկիրները երթալու մեծ դիւրութիւններ կան, ու ճանապարհները ժամ և հանգիստ են թէ ճանապարհորդաց և թէ բեռանց համար։ Այլև Օրաւի նաւահանգիստը Վենետի նաւահանգստին կից ըլլալուն պատճառաւ ծովային վտանգներէ ազատ է Օրաւուի նաւարկութիւնը։

Այս ծանուցումներն աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ ուզողք կրնայ Օրաւուի վաճառական Պապայեան յարգոյ Կապրակա ազգէն խնդալ, որուն գրասենեակն է 'ի Կ. Պոլիս Ամալթէն, Թահտիկլի փողոցը Աղա խանին մէջ։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Դեղահատ Թոմֆայի Հոլլոուէյ։

Որոց առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամէն կառավարութիւններէն. և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս դեղահատից օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով, ամենէն համբաւաւոր բժիշկները սահմանած և պատուիրած են անոնց գործածութիւնը։

Այս հռչակաւոր դեղահատերը խիստ օգտակար են արիւնը մաքրելու, սակաւ կամ սակաւացեալ կազմուածքը մարմնոյ զօրացընելու և բժշկելու ամէն կերպ հիւանդութիւնները որ և իցէ պատճառէ ծագած ըլլան։ Այս դեղահատից ներգործութիւնը կըհետաքննուի ախտին սերմերը ուր որ կըգտնուին, և առանց սաստիկ ճգնաժամ և նեղութիւն մը պատճառելու հիւանդին գրեթէ հրաշալի ազդեցութիւն ը յառաջ կըբերէ, որոց հաւատ ընծայելը դժուար պիտի ըլլար, եթէ փորձը վկայելու չըլլար մեզ։

Հոլլոուէյ բժիշկին գիւանը, որ Լոնտոնի իւր կենդրոնական տանը մէջ է, խիստ բազմաթիւ վկայականներ կըպարունակէ, որոց վաւերականութիւնը ամենեին տարակոյս չձգեր այս դեղահատից անսխալութեանը վրայ։ Ամէն օր, ամէն վայրկեան գովաբանական վկայութիւններ կըյուղարկուին աշխարհիս բոլոր կողմերէն և ամէն լեզուօք. և այս բանը միայն բաւական էր համոզելու ամենէն դժուարահաւատ և կասկածոտ անձինքը։

Խիստ համբաւաւոր բժիշկները և Եւրոպիոյ բժշկական ընկերութեանց երեւելի ժողովները կըպատուիրեն իրենց հիւանդաց գործածութիւնը յիշեալ դեղահատից, հաւատի ըլլալով ներքին համոզմամբ թէ անհնար է գտանել ուրիշ դեղ մը որ ասկե աւելի ընդհանուր, աւելի ապահով և աւելի ազդու ըլլայ, մանաւանդ այս կլիմային ներքև ուր հիւանդութիւնները կըներկայանան այնպիսի ուժով և գործունէութեամբ որ մահը շատ անգամ հիւանդութեան առջի նշաններուն ետեւէն կուգայ շուտով, և անօգուտ կընէ ուրիշ դեղոց ազդեցութիւնները, որոնք աւելի դանդաղ են 'ի ներգործութեան իւրեանց։

Այս դեղահատերը յատկապէս խիստ օգտակար են վասն յետագայ հիւանդութեանց.

Ընդհատական ջերմք (ֆիէվը էնթերմիթանթ)։ Շնչարգելութիւն (ասթմ)։ Մաղձային ջերմք (ֆիէվը պիլիօզ)։ Խիթ (քոլիք)։ Ցաւք որովայնի։ Թուլութիւն և նուազումն ուժոյ։ Օձիկ (երլանճրգ)։ Կանանց ամսական օրինաց ա՛կարգութիւնը։ Ոսանացաւութիւն (նիդրիս)։ Գլխացաւութիւն։ Բորբոքումն։ Դալուկն (սարլըք)։ Երիկամնաժեռութիւն։ Տեռատեսութիւն (մայոսլը)։ Յօդացաւութիւն (ռիւմաթիսմ)։ Մրսելութիւն։ Պարանոցի ցաւ։ Քար կամ խիճ միզանոցի։ Ուռոյք (դիւմէօր)։ Կեղք (իւլսէռ)։ Ամէն տեսակ որդերը (սողուլճան)։ Ափրոդիտեան ախտերը (Ֆուէնկ իլլէթի)։

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին զանոնք գանուղին անձնական տերակացութեամբը, անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ կըծախուին 'ի Լոնտոն Սբէյնթ կոչուած թաղը թիւ 244, և 'ի Նոր Եորք Մայտէն Լէյն թաղը թիւ 80։ Իսկ ուրիշ երկիրները, իւր գործակալաց քով կըգտնուին. որոց անունները հետեւեալներն են. Իզմիր՝ Ա. Ճիւարդի, Կոստանդնուպօլիս՝ Ա. Սթամբա և Փ. Տելլասուսա, Աղեքսանդրիա՝ Փ. Բէրբինի, Իսմայիլ՝ Կայլարտի, Քիոս կղզին՝ Ճ. Սթիլբոմէ, Սմալթա՝ Է. Միւիր, Պուքրէշ՝ Էրիպա Վասայ։

Յիշեալ դեղահատից տուփերը զանազան մեծութեամբ են և կըվաճառին 9, 22, 33, 88, 176 և 264 ղուռուշի իւրաքանչիւրը, և ամէն մէկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ, որ այս դեղահատից գործածութեան վայրք մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ։

Խմբագիր-տէր լրագրոյս,
Ղուկաս Գ. Պալեաղրեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ